بسم الله الرحمن الرحيم

ESERİ TAKDİM

Alemlerin rabbisine, sonsuz hamdler, O'nun Habibi Muhammed aleyhissellam ve âlinin üzerine salat ve selamların en mükemmeli olsun.

Elinizdeki bu eser, asırlarca ecdadımız döneminde elden düşmeyen ve **Hanefi Fıkhı**nda en makbul eserlerden biri olan **Mülteka El-Ebhur** isimli kitabın tercümesidir.

Kitabı, bugünkü insanımızın anlayacağı bir şekilde bazı izah ve ilavelerle sizlere takdim etmekteyiz. Noksan görülen veya ilave edilmesi uygun olan hususları tarafımıza bildirmenizi istirham ederiz.

Bu eserin hazırlanmasından gayemiz din kardeşlerimizin, islamın tamamından haberdar olması, meseleleri gerçek kaynağından elde etmesidir.

Zira bu eser içinde bulunan pek çok konulardan, kendini mücahit zanneden, islama hizmet ettiğini iddia eden pek çok müslümanın haberi yoktur. Mesela; zıhar, i'la, talak, ric'at, hızane, lukata, lakit, mükateb, müdebber, selem, sarf, musakat, vasıy ve benzeri pek çok konunun ismini dahi duymayan pek çok müslüman mevcut bulunmaktadır.

Bu zamanda eldeki ilmihaller temizlik, namaz, oruç, hac-kurban gibi konuları işlemektedir, islam fıkhını meydana getiren ve asırlarca tatbik edilen hükümleri açıklayan bir eserin tercümesi nerdeyse bulunmamaktadır.

Hasılı kelam, cehaleti kaldırmakta bu eser çok büyük bir boşluğu dolduracaktır. Siz kardeşlerimizden ricamız, konuların tamamını anlasak ta, anlamasak ta bu eseri baştan aşağıya okumanızdır. En azından islam hakkında genel bir fikre-kültüre ve malumata sahip olursunuz. Daha derin anlamak istenirse bu eser için hazırladığımız 4 ciltlik şerhimizi okumanızı tavsiye ederiz.

Eseri hazırlarken dikkat edilen hususlar:

Kitapların evvelinde, konu ile alakalı terimler / deyimler tanıtılmaktadır. Sonra konu aslına uygun olarak tercüme edilmiş ve bu kısımlar siyah (koyu) renkli yazı ile yazılmıştır. Aralarda açık renkli yazı ile bazı izah ve ilaveler getirlimiş, bazı yerlerde dip notlar düşülmüştür.

Rabbimizden, bu eserle müellifine ve bize, kıyamette faideli olmasını, dostları hürmetine kabul eylemesini niyaz ederiz.

Ali Kara Muharrem - 1425

MEZHEB İMAMIMIZ

İMAM-I A'ZAM EBU HANIFE (rahmetullahi aleyh)

İsmi Numan bin Sabittir, Irak'ın fâkih ve imamıdır. Hicri seksen senesinde Kufe'de doğdu. Evvel vakitlerinde ipekli kumaş alıp satardı. Allah onun için hayrı murad edince, hadis ve fıkıh teallümüne yöneldi ve bu ilimlerle meşgul oldu. İnce nazar ve derin fikirli olduğu, sahih görüşlü, delili kuvvetli olduğu teslim olunur. Kıyas ve hüküm çıkarmada önder idi. Ashabtan Enes ibni Malik'e (radıyellahu anhu) kavuştu. Tabiinden pek çoklarından hadis rivayet etti. Bunlar arasında Abdullah ibni Ömer'in azatlı kölesi Nafi'de vardır. (radıyellahu anhum)

Bütün bunlar onun ilminde ve fıkhında çok tesir etmiştir; hatta zamanındaki insanların en fâkihi olmuştur.

Onun hakkında İmam Şafii (radıyellahu anhu) şöyle buyurmuştur: **"İnsanlar fıkıhta, İmamı A'zam'ın aile fertleri gibidir"**

İmamı Malik'e (radıyellahu anhu) onun hakkında şöyle soruldu:

-Ebu Hanifeyi gördünmü?

-Evet; Bir adam gördüm, şayet onunla şu sütunun altın olduğu hakkında konuşsan, elbette onun hakkında delilini getirirdi. dedi.

Süfyan ibni Uyeyne onun hakkında şöyle dedi;

-Gözlerim Ebu Hanife gibisini görmedi.

Muhaddis Abdullah İbni Mübarek onun hakkında şöyle dedi:

Müslümanların imamı Ebu Hanife,
Beldeleri ve ordakileri süslemiştir.
Hadiste fıkıh ve eserleriyle,
Sahifelerdeki Zebur ayetleri gibidir.
Doğularda, batılarda ve Kufe'de,
Onun benzeri yoktur.

Mezhebini Kufe'de te'sis etti, fıkıhta üslubunu şu sözleriyle belirtti: **"Allah'ın kitabından alırım, eğer orda bulamazsam Resulullahın sünnetinden alırım, eğer orda da bulamazsam ashabın kavlinde ararım, onlardan dilediğimin kavlini alırım, onların kavlinden ayrılıp başkalarının kavline gitmem. İş ashabtan gayrılarına kalınca** (ashab olmayan diğerleri de) **içtihad eden bir topluluk olduğu için, bende**

onlar gibi içtihad ederim." [1]

Emevi'ler tarafından Irak'ta Emir olan İbni Hübeyre, İmamı A'zam'ı kâdı yapmak için (onu) Kufe'ye davet etti, İmamı A'zam bundan çekinince ona yüzon sopa vurdurdu, (hergün on sopa) buna rağmen o yine kabul etmedi. Emir bu durumu görünce onu salıverdi. Ahmet ibni Hanbel (radıyellahu anhu) bu olayı hatırlayınca Ebu Hanife'ye acıyıp ağlardı.

Abbasi devletinin evvelinde halife Mansur, onu Bağdat'a davet edip kâdılığı ona arz etti, yine İmamı A'zam çekindi, onu sopalarla dövdürdü, İmamı A'zam yine çekinmekte ısrar etti, bunun üzerine onu hapsetti. (Bir rivayette hapiste iken vefat etmiştir.) [2]

İmamı A'zam'dan pek çok kimseler fıkıh ilmi aldılar, İmamı Ebu Yusuf ve Muhammed (Sahibeyn), Züfer İbni Hüzeyl ve diğerleri bunlardandır. (Allah onlardan razı olsun)

Onun pek çok kitapları vardır; Fıkhı Ekber Kitabı, Osman-ı Batti'ye yazdığı Risalesi, Alim ve Müteallim Kitabı, Kaderiye'ye karşı yazdığı reddiye Kitabı.

Ahlakına gelince; (Allah rahmet etsin) vera', zahid, takva ve huşu'-u çok, devamlı Allaha yalvarma halinde idi. Devamlı oruç tutar, geceleri çok az uyurdu.

Yüz elli senesinde, Bağdat'ta vefat etti, yetmiş yaşında idi. Bağdat'ın tamamı cenazesine katılmıştır. Elli bin kişi kadar (kalabalık) cenazesinde bulunmuştur, Hizârân kabristanında defn olunmuştur. Bağdat'ta mescidi meşhurdur. Orada, içinde bulunan nadir kitabları olan bir kütüphanesi vardır.

Ölüm haberi İbni Cüreyc'e ulaşınca **"Ne büyük İlim gitti"** diyerek istircada bulunmuştur. (İnna lillâhi ve İnnâ ileyhi râciun)

Allah ona bol bol rahmet etsin, bizden ve ehli islamdan dolayı en güzel bir şekilde onu mükafatlandırsın.

(Amin!)

---

[1] İmamı A'zam hakkında isnad edilen, "Kendi görüşüne uyar" sözünün ne kadar yanlış ve uydurma olduğunu, bizzat onun ifadeleriyle red ederiz.

[2] En büyük imamlarımızın, zamanın islam idarecileri tarafından zulme uğradığı halde, insanları isyana ve itaatsizliğe teşvik etmemişler, bilakis ıslaha ve Allah ve Resulüne itaata davet etmişlerdir. Sapık mezheplerin yaptığı gibi, imamlarımız, kendilerinin ikbali için müslümanları birbirine kırdırmamışlardır.

İMAMI EBU YUSUF (rahmetullahi aleyh)

Yakub ibni İbrahim, İmamı A'zam'ın birinci derecedeki talebesidir. Pek çok muhaddisten hadisi şerifler dinlemiş, kendisi de İmamı Muhammed, Ahmed İbni Hanbel ve Yahya ibni Main gibi zatlara fıkıh ve hadisi şerifler rivayet etmiştir.

Tafsir ve hadis ilmime vakıf yüksek bir müctehiddir. Abbasi halifeleri (Harun Reşid) zamanında kâdılık yapmıştır. Baş kadılık ünvanını ilk alan zattır.

Ebu Yusuf, pek çok meselelerde hocası İmamı A'zam'a muhalefet etmekle beraber onun usullerine tabi olmuş, ayrıca bir mezheb kurmamıştır. Hanefi mezhebini neşretmiştir.

Fıkıhtan El Emali, En Nevadir isimli eserinin çiltleri pek çoktur. Kitabul haraç isimli arazi hukukunu Harun Reşid'in isteğiyle yazmıştır.

Hicri 113 'te Kufe'de doğmuş, 183 tarihinde bağdat'ta vefat etmiştir. (Allah rahmet eylesin.)

İMAMI MUHAMMED (rahmetullahi aleyh)

Ebu Abdullah Muhammed ibnul hasen eş Şeybani, İmamı A'zam'ın yüksek talebelerinden müctehid bir zattır. İmamı Malik, Evzai, Ebu Yusuf gibi zatlardan hadisi şerif almıştır. Kendisinden Ebu Hafzı Kebir, Ebu Süleyman-ı Cuzecanî, Muhammed ibni Mukatil, İmam Şafii gibi pek çok zatlar ilim almışlardır.

İmamı Ahmed ibni Hanbel'de onun eserlerinden pek çok istifade ettiğini söylemiştir.

İmamı A'zam'ın ictihadlarınını tamamını kaydetmiştir. Hocasına pek çok neselede muhalefet etmiştir, fakat onun mezhebi içinde kalarak ictihadların yine onun usullerine göre yapmıştır.

Vasıt'ta dünyaya gelmiş, Kufe'de yetişmiş, Bağdat'a yerleşerek hadis ve fıkıh ilmini neşre çalışmıştır. Rekka denen yerde kâdılık yapmıştır.

Dini ilimler hakkında doksan dokuz eseri olduğu söylenir.

Zahirur-rivaye, Cürcaniyyat, haruniyyat, Rakkiyat, Keysaniyyat, En-Nevadir, Hucec, Usul-u Fıkıh gibileri en meşhurlarıdır.

132 'de Vasıt'ta doğmuş, 189 'da Rey şahrinde iken vefat etmiştir. Orda Teberek kalesinde defnolunmuştur. (Allah rahmet eylesin.)

MUSANNİF İBRAHİM HALEBİ

(rahmetullahi aleyh)

Halep'te doğmuş, Mısır'a gitmiş, sonra İstanbul'a gelmiştir. Fatih camiinde imam idi. Multeka, Halebi Sağir, Halebi Kebir isimli eserleri meşhurdur. Hicri 956'da vefat etmiş, Edirnekapı şehitliğinde medfundur. Mezarının yanında Ömer nasuhi Bilmen hazretlerinin kabri vardır. (Allah her ikisine de rahmet eylesin.)

Mülteka isimli eseri Hanefi fıkhında makbul bir metin olduğundan pek çok kimseler tarafından şerh edilmiştir. Bunların on sekiz tane olduğu söylenir. En makbul olanı, Damad diye meşhur olan Mecmeu-l Enhur isimli şerhidir.

İbrahim Halebi, Osmanlı döneminde Kanuni Sultan Süleyman zamanında yaşamıştır. O zamandan itibaren Mülteka isimli eseri, müslü manların elinden düşmemiştir.

Mülteka, akıcı Arapça uslub ile yazılmış olup tercümesinde bu husus dikkat edilerek anlaşılır halde olmasına gayret gösterilmiştir. İçinde binlerce fetva bulunmakla birlikte, deliller kitaba alınmamıştır. Bu husus, biz müslümanlar içinde aynı şekilde, meseleleri öğrenip tatbik etmeye sevk edip deliller ile (niçin-nasıl?) meşgul olmamaya tenbih sayılır. Zira deliller, erbabınca malumdur, avam delillerden anlamadığı gibi mesul de değildir. Onlardan istenen meseleyi anlayıp öğrenerek tatbik etmektir. Ancak ilme çalışanlar, meseleleri delilleri ile öğrenip diğerlerine izah eder. Luzumsuz yere kimsenin kafası karıştırılmaz.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْمُقَدِّمَةُ

اَلْحَمْدُ للهِ الَّذِى وَفَّقَنَا لِلتَّفَقُّهِ فِى الدِّينِ اَلَّذِى هُوَ حَبْلُهُ الْمَتِينُ وَفَضْلُهُ الْمُبِينُ وَمِيرَاثُ اْلاَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ وَحُجَّتُهُ الدَّامِغَةُ عَلَى الْخَلْقِ اَجْمَعِينَ وَمَحَجَّتُهُ السَّالِكَةُ الَى اَعْلَى عِلِّيِّينَ وَالصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ مُحَمَّدٍ الْمَبْعُوثِ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَالتَّابِعِينَ وَالْعُلَمَاءِ الْعَامِلِينَ

وَبَعْدُ فَيَقُولُ الْمُفْتَقِرُ اِلَى رَبِّهِ الْغَنِيِّ اِبْرٰهِيمُ بْنُ مُحَمَّد بْنِ اِبْرَاهِيمَ الْحَلَبِيُّ : قَدْ سَأَلَنِى بَعْضُ اْلاِسْتِفَادَةِ اَنْ اَجْمَعَ لَهُ كِتَابًا يَشْتَمِلُ عَلَى مَسَائِلِ الْقُدُورِيِّ وَالْمُخْتَارِ وَالْكَنْزِ وَالْوِقَايَةِ بِعِبَارَةٍ سَهْلَةٍ غَيْرَ مُغْلَقَةٍ فَاَجَبْتُهُ اِلَى ذَلِكَ وَاَضَفْتُ اِلَيْهِ بَعْضَ مَا يُحْتَاجُ اِلَيْهِ مِنْ مَسَائِلِ الْمَجْمَعِ وَنَبْذَةً مِنَ الْهِدَايَةِ وَصَرَّحْتُ بِذِكْرِ الْخِلاَفِ بَيْنَ اَئِمَّتِنَا وَقَدَّمْتُ مِنْ اَقَاوِيلِهِمْ مَا هُوَ اْلاَرْجَحُ وَاَخَّرْتُ غَيْرَهُ اِلاَّ اَنْ قَيَّدْتُهُ بِمَا يُفِيدُ التَّرْجِيحَ وَاَمَّا الْخِلاَفُ الْوَاقِعُ بَيْنَ الْمُتَأَخِّرِينَ اَوْ بَيْنَ الْكُتُبِ الْمَذْكُورَةِ فَكُلُّ مَا صَدَّرْتُهُ بِلَفْظِ قِيلَ اَوْ قَالُوا وَاِنْ كَانَ مَقْرُونًا بِاْلاَصَحِّ وَنَحْوِهِ فَاِنَّهُ مَرْجُوحٌ بِالنِّسْبَةِ اِلَى مَا لَيْسَ كَذَلِكَ .

وَمَتَى ذَكَرْتُ لَفْظَ التَّثْنِيَةِ مِنْ غَيْرِ قَرِينَةٍ تَدُلُّ عَلَى مَرْجِعِهَا فَهُوَ لاَبِى يُوسُفَ وَمُحَمَّدٍ رَحِمَهُمَا اللهُ تَعَالَى ، وَلَمْ آلُ جُهْدًا فِى التَّنْبِيهِ عَلَى اْلاَصَحِّ وَاْلاَقْوَى وَمَا هُوَ الْمُخْتَارُ لِلْفَتْوَى وَحَيْثُ اِجْتَمَعَ فِيهِ الْكُتُبُ الْمَذْكُورَةُ سَمَّيْتُهُ **بِالْمُلْتَقَى اْلاَبْحُرِ** لِيُوَافِقَ اْلاِسْمُ الْمُسَمَّى واللهَ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى اَسْأَلُ اَنْ يَجْعَلَهُ خَالِصًا لِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ وَاَنْ يَنْفَعَنِى بِهِ يَوْمَ لاَ يَنْفَعُ مَالٌ وَلاَ بَنُونَ اِلاَّ مَنْ اَتَى اللهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ.

MÜLTEKA-L EBHUR TERCÜMESİ

Rahman ve Rahim olan Allahu Tealanın ismi şerifi ile bereketlenerek başlıyorum.

MUSANNİF İBRAHİM HALEBİ'NİN MUKADDİMESİ

Bizi dinde fıkıh ehli[3] **yapan Allah'a hamd olsun.** (O din ki) **O'nun sağlam ipidir, açık fazileti** (ikramıdır)**, peygamberler ve resullerin mirasıdır, bütün halka karşı üstün gelen delilidir, en yücelere götüren geniş caddesidir.**[4]

Salat ve selam, halkının en hayırlısı, alemlere rahmen olarak gönderilen Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) **üzerine, onun âli, ashabı ve ilmi ile amil olan alimler üzerine olsun.**

Bundan sonra, ziyadesiyle zengin olan Rabbisinin rahmetine son derece muhtaç olan bu kul, İbrahim ibni Muhammed ibni İbrahim el- Halebî [5] **der ki; bazı istifade etmek isteyenler benden, kendileri için bir kitap cem etmemi istediler. Öyle ki o kitap Kuduri, Muhtar, Kenz ve Vikaye'nin meselelerine şamil ve ibaresi kolay olup kapalı olmasın. Ben de o taliplere bu hususta icabet ettim. O**

---

[3] Hadisi şerifte buyruldu. **"Allah, kim için hayır murad ederse, onu dinde fakih yapar."** Fıkıh bütün ilimlerin hulasasıdır, zira onda itikad-ibadetlerle alakalı bütün hususlar incelenmektedir. Bunların delilleri Kitap, sünnet, icma ve kıyas tır. Diğer ilim dalları sadece bir hususla alakalıdır.

Fıkıh: kişinin, amel bakımından lehine ve aleyhine olan şeyleri bilmesidir.

[4] Fıkıh bilmekle delil tamam olur ve hasma karşı üstünlük hasıl olur. Ebedi kurtuluşa ermek için dini iyi bilmek ve ihlasla yaşamak gerekir, bu da ancak fıkıh ilmi iledir. Fıkıh bilmeyen cahil derviş şeytanın maskarası olur. Bu yüzden büyüklerimiz mutlaka ilim okunmasını herkese tavsiye etmektedirler.

Fıkhın Faidesi: İki cihanda seadete ulaşmaktır; dünyada cehalet çukurundan İlim zirvesine ulaşmak, Allahın rızasına uygun amelleri işlemeye imkan bulmak, insanların lehine ve aleyhine olan şeyleri beyan etmesi (dünya ile ilgili faidesi) dir. Ahirette devamlı nimetlere kavuşmaktır**.**

[5] Kitabın müellifi İbrahim Halebî'dir. Dedesinin ismi de İbrahimdir. Halep Suriye taraflarında bir şehirdir. Orda dünyaya gelmiş ve daha sonra İstanbula gelip Fatih Camii'nde imam ve hatiplik yapmıştır. Çok takva sahibi olan bu, zat her namazda iç çamaşırlarını değiştirirmiş. Bir gün dolaşırken şiddetli bir yağmur yağmış. Halebi demişki "Eyvah, caminin halıları ıslanacak" Yanındakiler, caminin kubbesi olduğunu va yağmurun içeri girmediğini haber vermişler, yani o zamana kadar tevazu'dan başını kaldırıp camisinin kubbesine bakmamış. Mevla Teala bu ve diğer dostlarının ahlakını bizlere nasib eylesin, şefaatlerine bizleri nail eylesin.

kitaba, Mecma' isimli kitabın meselelerinden ihtiyaç duyulanı ve Hidaye'den bir nebzeyi ilave ettim.

İmamlarımız arasındaki ihtilafı da açıkladım. Onların sözlerinden tercih edileni öne aldım, diğerini geri bıraktım. Ancak tercihi ifade eden bir sözle kayıtladığım müstesnadır. (Böyle olan geri bırakılsa da fetvaya uygundur.)

Amma sonra gelen alimler arasında ve zikrettiğimiz kitaplar arasındaki ihtilafa gelince, hangi meseleyi "Denildi" veya "Dediler" (gibi, zayıflık ifade eden bir söz ile) **başlattıysam, her ne kadar bu söz "Esah" ve benzeri, "Muhtar, fetva bununladır" gibi sözlere yakın ise de, yine** (denildi, dediler sözü ile başlayan) **böyle olmayana nisbet le düşüktür.** [6]

Her nezaman tesniye lafzını[7], döndüğü yere delâlet eden bir karine olmadan zikrettiysem, bu (tesniye) **sözü, Ebu Yusuf ve Muhammed** (Allahu Teala ikisinden de razı olsun) **içindir.**

Esah, en kuvvetli ve fetva için seçilen görüşe tenbih etmekte gayretimi noksan etmedim. [8]

Bu kitapta, zikrettiğim kitaplar bir araya cem olduğundan, bu kitabımı "Mülteka-l Ebhur" diye isimlendirdim, zira isim müsemmasına uygun olsun.[9]

Ancak, Allahu subhanehu'dan bu kitabımı sırf kendi keremli Zatı için yapmasını, bununla "Mal ve evlatların fayda vermeyip ancak kalbi selimle Allah'a varmanın fayda vereceği" [10] **kıyamet gününde, bana fayda vermesini isterim.**

(Biz de, bu eseri tamamlamak ve dünya-ahıret seadetine nail olmak dileriz. Bütün alimlerimize, bu kitabın musannifine de Rabbimiz, bol bol rahmet eylesin.)

---

[6] Evvelinde "Kîle – kâlû" bulunan sözler fetva bakımından zayıftır, bunlara temriz sıygası (arızalı söz) denir.

[7] **Tesniye:** Arapça'da iki kişiye delalet eden lafızdır. Türkçe'de bunun karşılığı yoktur. Hüma: O ikisi, İmameyn: İki imam (Ebu Yusuf ve Muhammed) kalemeyn: iki kalem gibi.

[8] Görüşleri beyan ettikten sonra fetva bununladır, en doğrusu budur, der.

[9] Bu ismin manası "Denizlerin kavuştuğu yer' demektir. Meydana gelen kitap, denizleri birleştiren okyanus gibidir.

[10] Şuara suresi 89. ayet, İbrahim aleyhisselamın duasıdır.